

BANȚA IONELA CARMEN

BANȚA IONELA CARMEN

ETNOLOGIE ROMÂNEASCĂ
NOTE DE CURS

Curs universitar pentru învățământul la distanță

Editura UNIVERSITARIA

Craiova, 2017

Referenți ai colecției:

Prof.univ.dr. Pîrvu Elena
Conf.univ.dr. Coșoveanu Gabriel
Conf.univ.dr. Dincă Daniela
Conf.univ.dr. Dragoste Cosmin
Lect.univ.dr. Constantinescu Gheorghe
Lect.univ.dr. Drăghici Ovidiu
Lect.univ.dr. Cazacu Sorin

Copyright © 2017 Editura Universitaria
Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BANȚA, CARMEN

**Etnologie românească : note de curs : curs universitar pentru
învățământul la distanță / Carmen Banța. - Craiova : Universitaria, 2017**

Conține bibliografie
ISBN 978-606-14-1300-3

821.135.1.09

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE I

Etnologia ca știință.

Ce este etnologia (terminologie, definiții)

1. Obiective:

- Familiarizarea studenților cu disciplinele: etnologie, antropologia culturală și etnografia –terminologie, definiții;
- Cunoașterea principalelor legături între etnologie, antropologia culturală și etnografia;
- Înțelegerea principalelor abordări în etnologie.

2. La sfârșitul cursului studentul trebuie :

- Să definească terminologia: etnologia, etnografia, antropologia culturală;
- Să distingă legăturile terminologice între etnologie și antropologie culturală;
- Să definească etnologia din perspectiva lui Romulus Vuia, Romulus Vulcănescu și a Ioanei Frunteletă.

Timp alocat : 5 ore

ETNOLOGIA este știința care studiază caracteristicile fiecărei etnii în scopul determinării liniilor directoare ale structurii și evoluției popoarelor și provine din limba franceză *ethnologie*¹.

În *Dicționarul universal al limbii române*², Lazăr Șăineanu definește etnologia ca fiind: „știința raselor umane din punct de vedere biologic și social”.

Narcisa Știucă, citându-l pe Claude Rivière³ ne confirmă că: „în mod surprinzător, cuvântul **etnologie** (derivat din același *ethnos* și *logos* = cuvânt, discurs, cunoaștere, știință) a precedat termenul etnografie atribuit istoricului german B.C. Niebuhr (1810), întrucât a fost introdus de moralistul elvețian Chavannes în 1787. Inițial (sec. XIX), termenul etnologie acoperea studiul societăților primitive, în mod special al omului fosil și clasificarea raselor. În accepțiunea francezilor, elaborând materialele furnizate de etnografie, etnologia vizează, după o analiză și o interpretare a acestora, să construiască modele și să studieze proprietățile lor formale la nivel de sinteză teoretică prin analiza comparativă.

În epoca actuală, britanicii utilizează termenul antropologie ca echivalent al etnologiei franceze, iar cuvântul etnologie, pentru a desemna problemele de origine și reconstituire a trecutului, de difuziune a trăsăturilor culturale și de contact care nu relevă în mod direct studiul instituțiilor sociale”⁴

Astfel, Claude Rivière în *Introduction à l'anthropologie*⁵ susține că științific ”conceptul de etnie (< *ethnos* = popor) ce a stat în sec. XIX la baza constituirii etnologiei ca știință nu mai corespunde astăzi obiectului de studiu întrucât nu toate societățile umane întrunesc toate condițiile spre a se defini astfel, ceea ce a condus la preferința pentru termenul antropologie. Ca o tendință actuală remarcăm poziția etnologului contemporan, care nu mai este neapărat un martor al unei lumi care se șterge, se destramă, nici recuperatorul unor mărturii ale vieții rurale de odinioară (atât al celor care vizează aspectele ei materiale, cât și pe cele spirituale), ci poate să-și concentreze atenția asupra faptelor vieții moderne și urbane (antropologia muncii, a hranei, a sportului, a divertismentului etc.)”.

---

¹ Vezi Dicționarul Explicativ al Limbii Române (DEX).

² Ediția a VI-a, Editura Scrisul românesc, 1929.

³ Claude Rivière, *Introduction à l'anthropologie*, Paris, Hachette, 1999, p. 14.

⁴ Narcisa Alexandra Știucă, *Cercetarea etnologică de teren, astăzi (curs)*, Editura Universității București, 2007, pp. 4-5, <http://www.cimec.ro/Etnografie/Stiuc-Cercetarea-etnologica-de-teren-curs.pdf>

⁵ Claude Rivière, *Introduction à l'anthropologie*, Paris, Hachette, 1999, p.12 *apud* Narcisa Alexandra Știucă, *Cercetarea etnologică de teren, astăzi (curs)*, Editura Universității București, 2007, p.4-5, <http://www.cimec.ro/Etnografie/Stiuc-Cercetarea-etnologica-de-teren-curs.pdf>

Romulus Vuia⁶ în *Studii de etnografie și folclor*, definește foarte clar și complet *etnologia*, ca știință. Potrivit opiniei sale, „*etnologia este știința care studiază din punct de vedere general și unitar elementele vieții economice, sociale și culturale la toate popoarele. Deoarece cu diferitele ramuri din viața popoarelor și mai ales ale celor civilizate se ocupă în mod special și alte științe, ca istoria culturală, sociologia, științele economice etc., etnologia are ca obiect special al cercetărilor sale studiul comparat al vieții și civilizației popoarelor primitive, semicivilizate și aspectul popular al grupărilor etnice civilizate, deci a popoarelor sau straturilor care și-au păstrat încă individualitatea etnică față de curentul nivelator al civilizației moderne*”⁷.

Cum este considerată etnologia în concepția lui Claude Rivière și Romulus Vulcănescu?

În schimb, câțiva ani mai târziu, Romulus Vulcănescu⁸ în *Introducere în etnologie*, dezvoltă definițiile legate de etnografie și etnologie, și printr-o judecată corectă și cu mult mai cuprinzătoare, concluzionează:

---

⁶ Romulus Vuia a fost etnolog, etnograf, antropolog și folclorist român. În 1923 a întemeiat Muzeul Etnografic al Transilvaniei, cel dintâi muzeu etnografic din România. În 1929, a întemeiat Parcul Etnografic Național din Cluj, care îi poartă astăzi numele, cel dintâi muzeu etnografic în aer liber din România. A întemeiat Institutul de Etnografie și Folclor al Academiei Române. A realizat, între 1910 și 1960, o culegere de folclor însumând peste 1300 de piese. A publicat: *Muzeul Etnografic al Ardealului*, București, 1928; *Problema continuității românilor în Dacia. Patru conferințe la Universitatea Radio* (în colaborare cu Constantin Daicoviciu), Sibiu, 1943; *Satul românesc din Transilvania și Banat. Studiu antropogeografic și etnografic - Le Village roumain de Transilvanie et du Banat*, Cluj, 1945; *Portul popular din Țara Hațegului. Bazinul de la Hațeg*, București, 1962; *Tipuri de păstorit la români (sec. XIX - începutul sec. XX)*, prefață de Tiberiu Morariu, București, 1964; *Studii de etnografie și folclor*, vol. I, ediție îngrijită de Mihai Pop și Ioan Șerb, prefață de Mihai Pop, București, 1975, vol. II, ediție îngrijită de Florica Șerb, București, 1980.

⁷ Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, Editura Minerva, București, 1975, p.3. vezi și Claudia Costin, *Curs de ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR pentru Învățământul la Distanță* (ID), pp. 4-6.

⁸ Romulus Vulcănescu a elaborat lucrări de sociologia și filosofia culturii, mitologie, etnografie, etnologie și folcloristică. O secțiune însemnată a operei sale o constituie studiile de mitologie, numărându-se printre cercetătorii care au făcut pasul important de la mitografie la mitologie. Romulus Vulcănescu afirma că «în fond mitologia este sarea oricărei culturi, expresia creației majore a tuturor experiențelor transculturale. Nu poți cunoaște capacitatea de creație spirituală a unei comunități etnice sau naționale fără să-i cunoști concepția mitică, istoria particulară a viziunii sale seculare despre destinul omului în cosmos, valențele condiției creatoare în ecosistemul din care face parte, aspirațiile etice în contextul spiritual al umanității». Principalele sale lucrări în acest domeniu sunt *Fenomenul horal* (1944), *Coloana cerului* (1972), *Măștile populare* (1970) și *Mitologie română* (1985). Romulus Vulcănescu a fost redactor, anii de zile, la revistele de prestigiu: *Trimestrial de mitologie și estetică* (1931), *Gongul* (1941), *Symposion* (1943-1944), *Cercetări folclorice* (1947), *Etimologica*.

În secolul al XX-lea, termenul de etnologie, cu toate reticențele, implicațiile, incertitudinile și contradicțiile lui, pătrunde și în literatura română de specialitate, unde acoperă parțial când domeniul etnografiei, când pe cel al folcloristicii, când al științei artei populare. În etapa finală a autonomiei etnologiei în secolul al XX-lea, asistăm la precizarea obiectului etnologiei față de disciplinele etnologice (etnografie, folcloristică și știința artei populare). Precizarea are loc întâi între etnologie și etnografie.

Etnologia se detașează acum ca o logie, adică o știință teoretică de fundamentare epistemologică și de sinteză integratoare, care urmărește să descopere și să formuleze principii, relații intra- și interetnice și legi de dezvoltare ale unităților sociale de tip etnic, în timp și spațiu, iar etnografia se menține ca o grafie, adică o știință de constatare a prezenței, frecvenței și difuziunii fenomenelor și faptelor de civilizație și cultură etnică în baza observației, descrierii și clasificării tipologice[...]

Etnologia consideră etnografia drept o parte constitutivă și inalienabilă a ei, care îndeplinește un rol precis în economia cercetării ei științifice.

Etnografia furnizează etnologiei cantitatea necesară de materie primă pentru a fi prelucrată și, implicit, pentru a stabili legile de dezvoltare ale comunităților etnice.

Situația este similară pentru folcloristică și știința artei populare, deoarece și aceste două discipline etnologice sunt științe de constatare a prezenței, frecvenței și difuziunii datelor, elementelor și faptelor de civilizație și cultură tradițională populară, ale căror rezultate și materiale servesc și ele elaborărilor sintetice ale etnologiei”⁹

Care sunt definițiile legate de etnografie și etnologie pe care le lansează Romulus Vulcănescu ?

Antropologia culturală a apărut relativ târziu, fiind considerată una dintre cele mai "tinere" științe între științele socio-umane. Antropologia sociala și culturala este știința despre om, ca purtator

---

Publică articole în revistele *Dacia*, *Porunca vremii*, *Buna-Vestire*, *Suflet nou*, *Îndreptar*, *Presa Olteniei*, *Ramuri*, *Studii și cercetări de istoria artei*, *Revista de etnografie și folclor*, *Revue historique du Sud-Est Europeen* etc., uneori semnând cu inițiale (R.V.) sau Vulca, Vulcan, V. Petre. În 1981 a fost distins cu premiul „Simion Bărnuțiu” al Academiei Române. Din 1958 a fost cercetător și șef de sector la Institutul de Arheologie din București, cercetător și șef de sector la Institutul de Istoria Artei (din 1960), cercetător și șef al Secției etnografice (din 1967) la Institutul de Etnografie și Folclor, ale Academiei Române. Face parte din Instituto Internazionale di Sociologia (Roma, 1965), Union Internationale des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques (1967), The Folklore Society (Londra, 1972), Association Internationale d'Etudes des Civilisations Mediterraneennes (1973) etc., iar în 1993 este ales membru de onoare al Academiei Române.

⁹ Romulus Vulcănescu (coordonator), *Introducere în etnologie*, Editura Academiei, București, 1980, p. 19.

si creator de valori culturale, o disciplina complexa, cu un pronuntat caracter interdisciplinar care, la ora actuala, detine un loc bine meritat în cadrul disciplinelor social-umaniste, cu teorie si metode proprii. În fond, caracterul interdisciplinar al antropologiei a fost elementul datorita caruia stiintei în cauza i s-a conferit o identitate mai puternica (Marcus 2002: 193-194).

Antropologia cercetează :

- modul în care trăiesc oamenii: cum locuiesc, ce mănâncă, cu ce se îmbracă, ce podoabe –poartă;
- relațiile ce se stabilesc între aceștia: rudenie, prietenie, dușmănie, interes, colegialitate, relații de putere;

- cum rezolvă aceștia diverse probleme (ca adaptarea la mediu sau reacția în fața unei schimbări în viața lor): strategii, schimbare a modului de trai, exploatare a relațiilor, utilizare a resurselor;

- cum își reglează, normează și simbolizează aceste evenimente (legi, valori, comportamente, instituții, ideologii implicate): simboluri, ritualuri, legi, tabuuri, sancțiuni.

În acest înțeles antropologia nu studiază omul ca ființă ontologică sau biologică, aceste dimensiuni fiind obiectul altor discipline sau științe, ci ca ființă culturală.

Cu toate acestea, există un limbaj care utilizează termenul "antropologie" în înțeles foarte vast, însemnând "orice discurs despre om", deci și filozofic sau biologic.

Antropologia culturală restrânge această utilizare spre înțelesurile precizate, făcând-o astfel mai riguroasă științific și înscriind-o în respectarea unei metodologii specifice.

Ce studiaza antropologia culturală?

De la început, deci din secolul al XVIII-lea, a existat incertitudine cu privire la denumirea, domeniul și scopul acestei discipline. Au circulat în arealul european mai mulți termeni, însă, în timp, s-au impus trei: etnografie, etnologie și folclor.

Astfel, la început, *etnografia* se referea la clasificarea limbilor și a popoarelor în cadrul raselor, utilizând informații oferite de filologia comparată. Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, domeniul de cercetare etnografică se extinde, și astfel, alături de caracterele fizice și de limbă ale popoarelor, se adaugă credințele, obiceiurile, portul național etc., adică elementele culturale caracteristice, specifice fiecărei națiuni.

În ceea ce privește termenul *etnologie*, acesta începe să fie utilizat din anul 1893, când apare în titlul Societății Etnologice din Paris (Société Ethnologique de Paris), fiind datorat naturalistului Edward care căuta un nou semnificativ pentru o „*știință rațională a popoarelor*”, nemulțumit fiind de caracterul descriptiv al etnografiei¹⁰.

¹⁰ Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, vol. I, Editura Minerva, București, 1975, p. 4.